

Часопис ХАЈР

Децембар

2022

Трећи број Часописа Хуманитарне организације Хајр - који се бави људским правима са акцентом на сваком облику насиља

Тема броја: Вршњачко насиље

- *Закон о вршњачком насиљу – Снежана Живановић*
- *Предлог Алексиног закона – Драгана Симић*
- *Из персепективе психолога – Снежана Репац*
- *Вршњачко насиље као доживотна траума – председник Српског правничког друштва, Зоран Н. Радановић*
- *Пребацивање проблема из породице у школу – директор ОШ „Карађорђе“, Обрад Дракулић*

УДРУЖЕЊЕ ХАЈР

Истакли бисмо да смо политички неопредељени, да су наши чланови припадници различитих конфесија, религија, професија, степена образовања и да уважавамо сваку различитост. Одричемо се политичке опредељености било ког типа и истичемо **борбу за људска права, породицу, за дизање свесности против сваког типа насиља**, посебно породичног као нашу смерницу деловања. Прихватимо помоћ од свих који желе да изразе своју хуманост кроз рад за Удружење (волонтирање), донацију у новцу, гардероби, храни и другим потрепштинама. Помозите онима којима је неопходно, будите хумани!

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Ул. Обилићев венац бр. 4, 11000 Београд, жиро рачун: Банка Интеза: 160000000053443390 Девизни рачун: 0054000045546, Матични број: 28215690***ПИБ: 109797962*** Шифра делатности: 9499***
Е-mail: uznhajr@gmail.com Фејсбук страница: <https://www.facebook.com/uznhajr.beograd>
Сајт: <https://www.uznhajr.org/>

Оснивач и председница Удружења Хајр: Хајрија Рамадани; Назив часописа – ХАЈР – тромесечник; Часопис оформила главна и одговорна уредница часописа ХАЈР: Драгана Симић. Редакција: заменица уреднице часописа - Биљана Јаковљевић, Снежана Живановић, Снежана Репац. Место: Београд ; Издавач: УЖН Хајр, Београд; Тираж: 100; Штампарија: Штампарија Радунин, Београд ISSN-2737-9698 COBISS.SR-ID 19683081

Припрема за штампу и дизајн – Драгана Симић; Прелом - Милош Ристовић; Коректура и лектура – Вера Којић. Велику захвалност дугујемо штампарији „Радунин“ из Београда.

СТРУКТУРА УДРУЖЕЊА ХАЈР

ПРЕДСЕДНИЦА УДРУЖЕЊА	Хајрија Рамадани	+381 64 482 95 99	uznhajr@gmail.com
УПРАВНИ ОДБОР:	Кале Кнежевић,	Жељка Остојић	Љубица Савић
НАДЗОРНИ ОДБОР:	Драгана Симић Љиљана Перић	Хајрија Рамадани Јован Марић	Кадира Џенановић
ПОЧАСНИ ЧЛАНОВИ	1. Проф. Др Јован Марић		2. Мина Костић 4. Тамара Ђурић, новионар 4. Милица Дабовић

			5. Светлана Китић 6. Небојша Глишић
КООРДИНАТОР СВИХ ТИМОВА:	Марија Милић	Заменик: Зорица Радовановић СЕКРЕТАР: Биљана Михајловић Марковић	uznhajr2@gmail.com uznhajrsekretarijat@gmail.com
БЛАГАЈНИК:	Зорица Радовановић		
ПРАВНИ ТИМ:	Координатор-Снежана	uznhajr1@gmail.com Живановић	uznhajrpravnitim1@gmail.com
ПСИХОЛОШКИ ТИМ:	Координатор-Снежана Репац	uznhajrpsiholoskitim@gmail.com	
КУЛТУРНИ ТИМ: ПРОЈЕКТНИ ТИМ:	Координатор-Драгана Симић, заменица - Биљана Јаковљевић uznhajrkulturnitim@gmail.com Биљана Педовић uznhajrprojekti@gmail.com		
ПЕНЗИОНЕРСКИ ТИМ:	Координатор – Драгана Батас, заменица Љубинка Милошевић uznhajrpenzionerskitim@gmail.com		
ОМЛАДИНСКИ ТИМ:	Координатор – Сања Крстић ; заменица - Дамира Десница uznhajromladinskitim@gmail.com		
ДЕЧИЈИ ТИМ:	Координатор: Ђурђевка Шиметић, заменица Ана Стојановић uznhajrdecjitim@gmail.com		
МЕДИЈА ТИМ:	Координатор - Димитрије Трипковић	uznhajrpress@gmail.com	
КРЕАТИВНИ ТИМ:	Координаторка - Милена Милачић	Заменица: Јелена Радуловић	uznhajrkreativneindustrije@gmail.com

КАНЦЕЛАРИЈЕ:

1. АРАНЂЕЛОВАЦ: (uznhajrarandjelovac@gmail.com)
2. ШИД: uznhajrsid@gmail.com
3. ТРСТЕНИК: uznhajrtrstenik@gmail.com
4. ЛАЈКОВАЦ: uznhajrlajkovac@gmail.com
5. НИШ: uznhajrnis@gmail.com
6. САРАЈЕВО: uznhajrsarajevo@gmail.com
7. ВРЊАЧКА БАЊА: uznhajrvrnjackabanja@gmail.com

РЕЧ УРЕДНИЦЕ ЧАСОПИСА

Сваки је број посвећен одређеној теми која се обрађује правно, у оквиру закона и са психосоцијалног аспекта, како би се добиле одреднице – да ли је закон примењив у пракси, које су психолошке последице таквог закона, стања на појединца и породицу која је обухваћена тим законом.

Овај број смо посветили теми вршњачког насиља, које проистиче из породичног насиља или сплета околности који доводи до занемаривања детета (разводи, свађе, материјални услови итд).

„Око за око ће само довести до тога да цео свет постане слеп.“

Махатма Ганди

Х - Храброст
А - Аутентичност
Ј - Јединственост
Р - Равноправност

Феномен насиља у школи могуће је појаснити сагледавањем више компоненти – како оних унутрашњих (у случају насилне деце – стање у породици) и спољашњих (пораст агресивности узрокован – неадекватним надзором родитеља, поремећајем самог друштва и презентованих вредности итд) и зато је неопходно у тим сагледавањима користити различите приступе, као и компарацију (Србија – свет) кроз статистике, психолошке и социолошке науке, етику, философију, право и друго.

У часопису биће презентован појам овог феномена, шта је обухваћено тиме, како је то регулисано законима и које су психолошке последице кроз два чланка – психолошки и правни. Уз правни чланак, објашњен је и „Алексин закон“, као и предлози сачињени у том нацрту, а везани за измене у самом закону и протоколима које је школа, као установа у обавези да испуни у случајевима тежих облика повреде права ученика. Овај нацрт је од изузетног значаја јер би допринео бољој и сигурнијој слици школа у којима бораве наша деца.

Као часопис од друштвеног интереса који се бави мултидисциплинарним сагледавањем феномена насиља како кроз науку тако и кроз огледе (из области етике, филозофије, религије), формирамо се као јединствени часопис у региону по начину сагледавања, методама истраживања и приступа жртвама насиља.

Драгана Симић,
Главни и одговорни Уредник часописа ХАЈР
uznhajrkulturnitim@gmail.com

АКТИВНОСТИ УДРУЖЕЊА

Први ниво вршњачког насиља је ударање чврга, други измицање столице, а трећи туча, давање, напад оружјем.

Насиље међу школском децом је у порасту, свакодневно и све озбиљније.

Удружење Хајр

УЖИ ХАЈР УЧЕСНИК ОКРУГЛОГ СТОЛА (Црвени крст Стари град)

Округли сто чија је тема вршњачко насиље одржан је 15. јуна 2022. године у просторијама Црвеног крста Стари град.

Модератор је била Доротеа Станојевић, волонтер Црвеног крста, са сарадницима, а учесници: Ана Ивановић, учитељица ОШ „Михајло Петровић Алас“, Биљана Марковић, психолог ОШ „Краљ Петар Први“, Јована Стојановић, психолог ОШ „Дринка Павловић“, Радисав Живковић, професор техничког образовања ОШ „Браћа Барух“, др Мирослава Стошић Ђорђевић, педијатар ДЗ „Стари град“ и Биљана Јаковљевић, Удружење жртава насиља „Хајр“.

Вршњачко насиље је агресивно понашање међу децом школског узраста које се понавља. Насиље може бити физичко, психичко, социјално, сексуално и дигитално.

Примера ради, први ниво насиља је ударање чврга, други измицање столице, а трећи туча, дављење, напад оружјем и др.

У Министарству просвете ове године повећао се број пријава трећег нивоа насиља који чине озбиљна кривична дела и када је неопходна брза акција институција ван школе. Директори школа су у обавези да поднесу пријаву полицији и Центру за социјални рад и да обавесте Министарство просвете чим сазнају за насиље, а најкасније 24 сата од догађаја.

На скупу је речено да је насиље међу школском децом у порасту, свакодневно и све озбиљније. У највећем броју случајева ради се о физичком насиљу или комбинацији вербалног, психолошког и физичког насиља који чине појединац или група према појединцу.

Закључено је да разне установе: Црвени крст, Центар за социјални рад, МУП, Удружења за борбу против насиља, школе, али и родитељи, као и ученици, морају заједно да раде на превенцији насиља кроз едукативне програме, радионице и промоције хуманих вредности.

Чланак написала: Биљана Јаковљевић

ОСНОВНЕ АКТИВНОСТИ УДРУЖЕЊА

Почетком године УЖН ХАЈР је обрадовао мале и велике Београђане поделом дечијих новогодишњих пакетића 04. јануара у Кнез Михаиловој улици и бадњака 06. јануара испред храма Светог Саве на Врачару.

Одржано је неколико хуманитарних модних ревија под називом „Живот је писта једнака за све“ у Београду, Нишу, Лајковцу, Крагујевцу и другим градовима.

30.01. у просторијама УЖН ХАЈР, уз подршку Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, је одржана психолошка радионица за пројекат **„Да ли лично познајеш неку особу која је жртва породичног насиља и да ли бисмо се лично умешали и предузели кораке да помогнемо“.**

Радионицу су водили: проф. др. Јован Марић, психијатар, Наталија Пољак Петровић, психолог и Хајрија Рамадани, председница Удружења Хајр. Наше канцеларије у Србији су радионицу пратиле онлајн. У склопу пројекта је одржана јавна трибина у сали општине Стари град у којој су учешће имали Хајрија Рамадани, адвокат Снежана Живановић, психолог Наталија Пољак Петровић, као и јавне личности Светлана Цеца Китић, рукометашица, и манекен Ђорђе Павлов Кортина.

Организовано је неколико хуманитарних базара у Београду, Крагујевцу, Шиду и другим градовима под називом „Мој живот у мојим рукама“.

Поводом првомајских празника традиционално је организован скуп жртава насиља, чланова Удружења и пријатеља под називом „Играјмо за нашу децу“, који се најчешће прави у сарадњи са *Удружењем очева*.

Поводом дана убијених жена, жртва насиља, као и прошлих година, одржан је перформанс под називом „Крв је црна у црвеној смрти“ на Тргу републике у Београду. Перформанс је осмислила Драгана Симић, уредница часописа „Хајр“, а поред ње су учествовали: Горан Вид Остојић, оснивач

Радионица декупажа

Перформанс

интерактивне уметности (коаутор перформанса), Љиљана Нешковић Булатовић, филолог и песникиња, Нада Караџић, књижевница, Цвијетин Баја Лобожински, песник, Небојша Стојоски, књижевник, Биљана Јаковљевић, историчар и писац, Ана

Бастаћ Димитријевић, балертина, и Светлана и Петра Димитријевић, балерине.

У јуну је Удружење жртава насиља Хајр обележило пет година постојања и рада на помоћи жртвама насиља у сали Управе града Београда. Присуствовали су представници владе, градске управе, медијских куће и многи други. Уручене су захвалнице за хуманост и пожртвованост у пружању помоћи у борби против насиља појединцима и институцијама. Програм је водио Миша Ћирић.

У неколико наврата, у сарадњи са фризерским салоном „Катјуша” из Барајева је одржано хуманитарно шишање на Калемегдану, као и у нашим просторијама, под називом „Скрати насиље“.

Као и претходних година, одржавале су се обуке и креативне радионице декупажа у просторијама УЖН Хајр.

Удружење Хајр као главне активности наставља и ове године – рад са жртвама насиља (Правни, психолошки тим), помоћ кроз обуке - ручни радове, креативне радионице, психолошке радионице са жртвама и децом, организоване обуке шивења, рачунара етц. (уз добру вољу волонтера).

Са друге стране представљамо наш рад, укључујући у активности наше кориснике путем хуманитарних базара, модних ревије, поклон – улепшавања за наше чланице. На пољу информисања и културе – књижевне вечери и едукативни часопис „Хајр”, који прати праксу са којом се свакодневно суочавамо.

Чланак написала : Биљана Јаковљевић

Скрати насиље

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ - РАЗГОВОРИ

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ КАО ДОЖИВОТНА ТРАУМА

Ко је Зоран Н. Радовановић и шта ће нас он научити данас? Да, научити, зато што сваки живот у себи носи поуку, баш као што је он својим примером доказао

да је победа, само савлађавање препрека и истрајност на зацртаном путу.

Оно што је значајно за данашњи разговор је да је неко ко је преживео не само вршњачко, већ и „насиље рата“ (период када се закон није спроводио у пракси), као и системско насиље - из разлога што је у категорији особа „слепих и слабовидих“. Колико је успех у суштини кулминација неуспеха, свих оних који нас погоде, ране током одрастања, па и у одраслом добу, овај правник, на пословном и личном плану - успешан човек, доказао нам је својим животом. Не копирајући друге, крчећи себи пут упркос константним изругивањима вршњака уз пасивност наставника који нису изрицали адекватне мере, успео је да се оствари на многим пољима од личног и

Насилници су били водећи модели у одељењу, вође. Баш као што је рат беснео, инфлација они су били тај одраз. Ипак, мањина је та која није вршила насиље. То је као да је на Вас кренуо цео чопор, са пар појединца који су стајали са стране.

професионалног интереса. Зоран Н. Радовић данас је одрасла остварена особа – правник, учесник бројних конференција наших и иностраних, као и оних које се тичу људских права попут : „NAPOR и КОМС, Друга конференција о вршњачком насиљу „Друг није мета“, Регионална конференција „Дисконектуј насиље“, Конференција „Право и интернет“, на матичном Правном факултету Универзитета „Унион“. Учесник је бројних трибина, округлих столова, потпредседник је Српског правничког друштва и председник Надзорног одбора у Удружењу за заштиту и унапређење положаја слепих и слабовидих „ДОДИР“. Његова биографија дефинитивно није празан папир.

Д.С: Добар дан, Зоране! Част ми је да сте данас овде да разговрамо о јако тешкој теми, која је погодила Вас, и многу другу децу погађа тренутно. Ви сте из Београда?

З.Р: Родом из Лознице и тамо сам живео до своје шеснаесте године. Волим свој град, град историје, леп са сећања аспекта људи којих више нема. Родни град Цвијића, Ивана из групе „Легенде“, наравно, не треба заборавити – најзначајније име Вука Стефановића Караџића.

Д.С: Звучи готово поетски. Та иста Лозница носи и одређене горке успомене. Како је било у Лозници током Вашег одрастања?

З.Р: У Београд сам дошао 2001. године, град који је у периоду деведесетих био седиште, као и остатак Србије, криминала и свега негативног по Србију. То је, претпостављам, нешто што се трудим да заборавим. Сви ми. Опет, онај ко заборави историју, има тенденцију да је понови.

Д.С: Тачно. Период рата био је и период беззакоња?

З.Р: Без даљњег, урушавао се систем, а са њим и закони.

Д.С: Где сте ишли у основну и средњу школу?

З.Р: Основну сам завршио у Лозници, а средњу у Београду, тачније, у Земуну. Ради се о Школи за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“.

Д.С. Кроз живот, да ли сте имали проблема као особа са оштећеним видом, као дете и како је сад, када сте одрасла особа?

З.Р: У основној школи, био сам изложен вршњачком насиљу због своје специфичности. Као одрасла особа, научио сам да се одбраним.

Д.С: Да ли сте тада знали да се ради о насиљу?

З.Р: Нисам знао. Само сам живео то. Доживљавао сам увреде, поругивања од својих школских другова. Данас знам да су били „школски“, али не и другови.

Д.С: Данас сте правник, радите у прекршајном суду на позицији судског помоћника. Можда је утеха да су управо те поруге биле стимуланс за победу.

З.Р: Свакако. Зацртао сам себи циљеве и следио сам их.

Д.С: Данас постоји закон о вршњачком насиљу. Располагете чињеницама. Шта је то што сте тачно доживели у основној школи?

З.Р: Насилници су били водећи модели у одељењу, вође. Баш као што је рат беснео, инфлација, они су били тај одраз. Ипак, мањина је та која није вршила насиља. То је као да је на Вас кренуо цео чопор, са пар појединаца који су стајали са стране.

Д.С: Дакле, већи део разреда је био агресиван. Како су се понашали појединци који нису учествовали?

З.Р: Било их је. Они су били пасивни посматрачи. Никада се није десило да једног дечака који носи наочаре, не злостављају или не називају разним увредљивим именима.

Д.С: Да ли сте због учињене неправде вама, решили да се бавите правдом, односно, законом? Да ли сте зато уписали правни факултет?

З.Р: Прво сам уписао биротехнику, али сам и ту наишао на једну баријеру од стране бивше директорке. Због лоших оцена из Основне школе морао сам прво ићи на трогодишњи смер у Школу за следе и слабовиде „Вељко Рамадановић“. Директорка те средње школе сматрала је да онај ко је завршио средњу трогодишњу школу, нема разлога да учи даље. Недостајао је подстрек, толеранција, разумевање. Цитираћу је: „Ти си своју школу завршио и немаш шта више да тражиш“.

Д.С: Заиста је жалосна таква равнодушност у погледу доедукације заинтересованих ђака? Реците ми, уз све те постављене препреке – злостављање у основној школи, забрана или, како бих рекла, ускраћивање могућности доедукације у средњој – шта је то што вам је дало подстрек да наставите, да завршите факултет и постанете успешан човек какав сте данас?

З.Р: Борба за остваривање ПРАВА и ПРАВИЧНОСТИ. Имајући у виду да сам доживео у Основној школи вршњачко, а у средњој системско насиље, право је дефинитивно био правац неопходан за мене. Лични сам пример како друштво не би требало да се односи према појединцу.

Д.С: Када се вратите уназад, да ли је одговорност и на оној деци која нису реаговала иако нису учествовала у самом чину вршњачког насиља?

З.Р: Свакако. Требало је да заштите свог школског друга. Чак иако им није друг, они су дужни да реагују. У сваком другом случају су саучесници.

Д.С: Да ли сматрате да ако ћутимо, тако одобравамо, па и вршимо даљу експанзију агресивности, насиља?

З.Р: Ћутање је одобрење. Једно те исто.

Д.С: Када се осврнете, сагледате свој живот, да ли бисте нешто друкчије урадили?

З.Р: Променио бих средину.

Д.С: Како?

З.Р: Школа за оштећени вид постоји и за основце. Можда бих отишао у неку другу школу. Битно је да не бих трпео.

Д.С: Можда је и рат утицао на агресивност деце према другој деци?

З.Р: То су биле ратне године. Доживео сам тада психичко насиље које у теорији насиља оставља јачу последицу, односно, трајнију трауму, како кажу за цео живот. И данас када прођем поред те школе, не осећам се безбедно и обавезно се сетим свега.

Д.С: Да ли је ваша породица знала?

З.Р: Јесте. Много пута је ишао мој брат да интервенише са наставницима, директором школе, са разредним.

Д.С: Да ли је то променило ствар?

З.Р: Ниједном мера није изречена, само упозорења. Није било законске осуде, било какав вид одговорности које предвиђа позитивно право у таквом случају, а то су укори, опомене, избацивање из школе. Није било рада са децом или родитељима.

Д.С: Све је пуштено низ воду, дакле. Закони су постојали, али нису спровођени.

З.Р: Као и доктори, и правници треба да се држе етике, лекари Хипократа, правници своје јустиције. Сходно томе, а и патриотском поносу, основали смо Српско правничко друштво по узору на лекарско друштво. Главна смерница су нам – право и етика. То сам данас ја. А школа? Заказала је по питању мог детињства. Као ВАСПИТНО – образовна установа заказала је у реализацији онога што она у основи и представља, подстичући насиље на тај начин што га није кажњавала.

НАЈВИШЕ НАСИЛНОГ ПОНАШАЊА ПОТИЧЕ ИЗ ПОРОДИЦЕ

(Разговор са директором основне школе „Карађорђе“, Обрадом Дракулићем)

Директор Основне школе
„Карађорђе“, Обрад Дракулић

Вршњачко насиље није лако дефинисати. Под тим појмом се подразумева свако нежељено понашање које се понавља, као и учестале агресивне радње против особе која не може лако да се брани.

Тек од 1980-их година у свету се јавило веће интересовање за вршњачко насиље међу стручњацима и у широј јавности и то због пораста самоубиства као последице вршњачког насиља, првенствено по школама, или у вези са њима.

У Србији, према подацима УНИЦЕФ-а из 2019. године, око 65% ученика и ученица је бар једном доживело насиље, а 22 % њих је пријавило учестало вршњачко насиље. Од 2005/2006. године УНИЦЕФ Србија у сарадњи са Министарствима и другим институцијама спроводи програм „Школа без насиља“.

Постоје различити облици и нивои насиља: физичко, емоционално (психичко), социјално, сексуално и електронско. Статистике показују да свако пето дете ћути о насиљу које трпи, а сваки шести наставник не предузима ништа када му се ученици пожале. Најзаступљенији облици насилног понашања су: вербално насиље (вређање, исмевање), ширење лажи и сплеткарење, претње и застрашивања.

На актуелну тему вршњачког насиља обавили смо разговор са Обрадом Дракулићем, директором ОШ „Карађорђе“ на Вождовцу.

Б.Ј: Недавно је објављена вест да је у ОШ „Карађорђе“ дошло до тешког вршњачког насиља. Ви сте то демантовали. Шта се тачно догодило?

О.Д: Младић је тукао девојку од двадесетак година на улици испред школе и обезбеђење школе се умешало и позвало полицију и хитну помоћ. Након пола сата звали су ме новинари. Отворио

сам портале и прочитао да су се две девојчице побиле на часу, од којих је једна, тешко повређена, одведена на ВМА. Родитељи су почели да зову.. Дошло је доста ТВ екипа испред школе и изашао сам да дам изјаву. Када су чули да није било вршњачког насиља, екипе су отишле као да то није добра вест. Жалосно је да је вест интересантна само ако је шокантна. Ако имате девојчице које су се потукле у школи због „арјачкиње барјачкиње“, кошарци или у другом разреду због лутке, а није насиље кад младић туче девојку на сред улице. То је мени било поражавајуће. Вест је само кад се догоди у школи, а не на улици.

Б.Ј: Да ли је ОШ „Карађорђе“ у програму „Школа без насиља““?

О.Д: Да, јесте.

Б.Ј: Да ли је насиље смањено?

О.Д: Јесте, како није. Код нас тај програм траје преко десет година, још од времена бившег директора и школа је значајно смањила насиље. Наша школа је специфична јер се налази преко пута стадиона „Црвене звезде“ и дешавале су се уговорене туче између дечака наше школе са ученицима школе „Војвода Мишић“, која је преко пута „Партизановог“ стадиона. То је било још 2006/2007. године у вечерњим сатима. Директор је тада, са својим сарадницима, дошао на идеју да наши старији разреди иду у школу само пре подне, тако да се они

нису сусретали са ученицима друге школе и, ако се

сусретну, то је било по дану, па су избегавали било какве сукобе. Од тада, а ја сам у школи десет година, не памтим да је било неких већих сукоба.

Посебно је изражено - ИТ насиље путем друштвених мрежа, путем разних платформи и то је све чешиће, и то је јако тешко испратити јер се прелива из школе у кућу, у дворишта испред куће, у паркове, много тога се догађа ван школе и опет се прелива у школу.

„Шеталиште“, Професор Драгољуб Јовичић

Б.Ј: Да ли ученици имају поверења у наставнике и управу школе и колико се често обраћају запосленима у школи?

О.Д: Кад год осете потребу за то. Мислим да је то право питање. Нисмо радили неку евалуацију и анкету на то питање у школи за две и по године, колико сам ја директор. Добра је идеја да кренемо да радимо то. Имамо тим за спречавање насиља, дискриминације,

злостављања, занемаривања, односно, **Тим за заштиту од насиља**, како се званично зове. Наравно, као све школе, у обавези смо по Закону о основама школског система да то буде директор школе, педагог, психолог и из сруктуре запослених један или два учитеља и бар два предметна наставника и један члан школског одбора да присуствује свим састанцима тима.

Б.Ј: Шта наставник може и мора да предузме ако му се ученик обрати за помоћ? Које су процедуре?

О.Д: Постоји протокол о заштити од насиља, злостављања и занемаривања који јасно говори и упућује који су све кораци које одељенски старешина и наставник или било који запослени у школи мора да уради чим добије информацију од детета или родитеља. Реагујемо одмах, с тим што постоји јасна процедура, па родитељи често буду изненађени што то не буде брже, или бар

онако како се то некад решавало. То памте старије генерације. Такви проблеми били су решавани брзо и на разне начине, али 2005/2006. године је кренуло озбиљније и друкчије бављење тиме. Нажалост, данас постоји и насиље друге врсте - ИТ насиље путем друштвених мрежа, путем разних платформи и то је све чешће. Јако је тешко, готово немогуће све испратити, јер то се прелива из школе у кућу, у дворишта испред куће, у паркове, много тога се догађа ван школе и опет се прелива у школу. Ми смо у обавези законској, и не само законској, већ и моралној, да реагујемо на све што сазнамо и чујемо било да се догодило увече у једанаест сати или за време распуста. Ми морамо да реагујемо, да васпитно делујемо, да попричамо са родитељима и законским старатељима, да их обавестимо да имамо сазнања и, наравно, зависно од ситуације и од нивоа насиља, дужни смо да обавестимо школску управу и поверенике надлежне за те облике насиља. Није то типично насиље, него прикривено, а то је најопасније насиље путем тих мрежа, где ми не можемо као школа, а вероватно ни родитељи код куће, не могу да верују да се то догађа. Морам навести да имамо проблем праксе. Као јабука која је пала на главу Њутна, пракса изводи теорије, закључке и правила јер не можемо направити нешто унапред, за шта мислимо да ће се догодити, него кад се догоди, према томе делујемо и коригујемо. Све те врсте насиља су специфичне јер пре тридесет година тога није било. Данас имате промењену ситуацију, школа је врло битан део друштва. Не могу се деца сачувати од тих мрежа, од телевизије, од свакодневног живота на улици, на утакмицама, на концертима. Ту су и ситуације у породицама, које су и сами знате какве, и све се то прелива на одрастање деце. Не бавимо се узроцима, него последицама. Ако се неко бави насиљем, бахаћењем итд, хајде да видимо узрок. Добиће васпитну меру, казну, дисциплински поступак по закону. Некада, када вас пошаљу код директора, то је довољна казна да то више никад не поновите, већ молите Бога да не зове тату да дође на разговор. Имате ситуацију да позовете родитеља на разговор зато што је његово дете каменом гађало друга и он априори брани дете. Ми ћемо да испитамо зашто је до тога дошло, али једно је сигурно - деца више воле да се играју и више воле другара него што им је стало до сујете. Деца се покошљају и погурају око фудбала, кошарке, разних игара. Кажу ружну реч, али деца најчешће, у 99% случајева, се помире кад им лепо објасните, кад радите на превенцији. Онда наставе да се играју, а родитељи и даље остају у сукобу. Суштина је на превентиви, у разговору са родитељима и ученицима, уз подршку локалне самоуправе и Министарства. Наставници треба да се обуче, јер и наставници су из другог времена. Све се мења на годишњем нивоу, долазе потпуно друге генерације, и ми треба да будемо спремни и да будемо отворени педагошки са пуно љубави и подршке према деци и на тај начин да их усмеравамо према правим вредностима, оним људским. *Ако ми као просветни радници, **немамо подршку родитеља,***

*ако родитељ кад ви завршите причу, каже „Ма, ко га шиша“, „Шта те брига, четворка је то, нема везе“ (а дешавало се тако), последица је јасна – **дете наставља да се насилно понаша.***

Б.Ј: По подацима Министарства просвете највећи број пријава вршњачког насиља је насиље трећег нивоа. Који ниво насиља и који облици насиља су најчешћи у вашој школи?

О.Д: Код нас у школи најчешће је дигитално насиље. То су разне вибер групе где неко некога избаци из групе, упућује ружне речи и тако даље. Било је неких свађа, провокација, али највише до другог нивоа. Треба разликовати неке ствари - да ли неко ко провоцира друга свог одељења је мање крив него онај што га је гурнуо или ударио. Провокација, ругање, исмевање, то су по мени опасније врсте насиља, да не причам о сексуалном. Наравно, и ружне речи, уопште вербално насиље је најчешће. Обично нема разлога да вас неко удари из чиста мира. Друга ствар је да неко, има и тога, због гола, због промашеног пенала, из разних разлога пратећи друштвене мреже. Један навија за Звезду, други за Партизан, па због тога се потуку. Често жртва не може, нажалост, да се ојача и треба много да се ради на ојачавању жртве. Ми имамо добру екипу у школи педагога, психолога и разредне старешине. Спремни смо, не толеришемо те ствари. Међутим, много зависи од подршке родитеља. На пример, имате ситуацију да једног дечака дирају, вређају у петом разреду, зато што је плав, не игра добро кошарку, буцко је, игра добро шах, али није тај тип за спорт. Имате први ниво, васпитна мера, разговор са родитељима итд. Ако то стане, одлично. Уради се пар радионица са тим одељењем, укаже се да сви морамо да прихватимо разлике. Имам пример мог кума који није играо добро фудбал, али он је наш друг и био је део нашег тима. Нама су наши родитељи говорили „Ти не смеш тако. Он је твој друг. Он је зато добар у шаху, а ти немаш појма.“ Тада смо имали сарадњу са родитељима који су били широког схватања. Сви смо били прихваћени. Сад су људи отуђени. Васпитна мера или казна, ако се превазиђе и све се реши одмах на почетку и они могу да постану другари. Не морају да буду најбољи, само да се прихвате, да науче шта је живот јер четврти - пети - шести разред је јако битан. Али, имате ситуацију када други ученици из других одељења наставе да провоцирају тог истог дечака јер они нису другари. Ти укори које ви дајете, па четворку из владања, а дете и даље није срећно и даље трпи јер они наставе да вређају. Детету не помажу казне. Казна треба да буде мера да тај ученик поправи понашање, да буде свестан шта је урадио. Можда је боље у неким случајевима постидети тог другог дечака него дати четворку из владања. Шта се заправо дешава? Тај ученик долази и каже *Ја сам добио четворку због тебе*. Нисмо постигли ефекат. Ефекат је када тај из другог одељења прихвати, када сви прихватимо све. Али, ако немате подршку родитеља, ако родитељ кад ви завршите причу, каже „Ма, ко га шиша“, „Шта те брига, четворка је то, нема везе“ (а дешавало се тако), то се види по наставку понашања те деце. Догодило се једном да родитељ очекује већу подршку од нас, а ми не можемо да дамо мимо законске регулативе. Ученик је добио меру, радили смо радионице, јесмо, све смо урадили, виђали смо родитеља тог другог ученика сваке недеље, јер по правилнику родитељ насилника мора да долази сваке недеље. Није деловало. Или престане да га дира у школи, али га дира у паркићу и испред зграде. Шта ћемо, како ћемо? То није тако једноставно. Ми урадимо све у школи. Тај насилник добије адекватну казну, али немамо ефекат. И дешавало се да родитељи испишу своје дете јер очекују да ми избацимо насилника. Некада смо имали дисциплину, али је и друштво било друкчије. Да се деси да ти вређаш наставника, можеш да узмеш књижицу, зовеш родитеља и идеш у другу школу. Сада морате да имате сагласност родитеља, а морате и сагласност директора друге школе, а питање је - ко ће да да сагласност да прими насилника. Постоји протокол, ви не можете саставити петнаест људи у тиму из школе, родитеље, па ученике који су видели, најмање треба три до четири дана да се организује и зависно од тежине случаја. У задње две, три године, нажалост, имамо једног полицајца на три школе. Друго је кад је ту сваки дан и деца га знају, а и он зна и прати свако дете.

Дете својим понашањем на неки начин скреће пажњу да није нешто у реду у породици. Често се родитељи помире, не разведу се, среде породичну ситуацију и некад се дете примири, некад не.

Највише насилног понашања је из породице. Са друге стране имате формирање група у школи, па доказивање деце у тој групи које произведе неки тип насиља.

Б.Ј: Да ли школа спроводи истраге? Шта се сазна истрагом о мотивима ученика који врши насиље, из каквих су породица? У великом броју случајева насиље се врши над учеником који је лошијег материјалног стања, да ли ту има разлике?

О.Д: Зашто је неко агресиван или насилан, различити су узроци. У принципу нема везе са материјалним стаусом. Више је то неко доказивање. Има више узрока зашто неко постаје такав, оно што сте ви поменули о пресликавању породичних проблема јасно је свима нама. Јасно је да у породици постоји проблем. Онда дете својим понашањем на неки начин скреће пажњу да није нешто у реду у породици. Често се родитељи помире, не разведу се, среде породичну ситуацију јер им деца скрећу пажњу својим понашањем у школи. Највише насилног понашања је из породице. С друге стране имате формирање група, па доказивање дечака у групи, доказивање девојчица у неком узрасту да би као вође одређивале ко треба да буде у групи и ко има коју улогу у групи. Зависи и да ли је насиље један на један или група према појединцу. Узроци су битни и вишеструки, а ми морамо деловати на њих као друштво.

Б.Ј: Да ли школе организују обуку за родитеље и како они реагују кад сазнају да њихова деца трпе или врше насиље?

Деца се посвађају око фудбала, кошарке, разних игара. Кажу ружну реч, али деца најчешће, у 99% случајева, се помире када им лепо објасните, када радите на превенцији. Онда наставе да се играју, а родитељи и даље остају у сукобу.

О.Д: Имали смо разне радионице са родитељима. Ми по протоколу о заштити од насиља имамо обавезну сарадњу са родитељима. Зависно од нивоа насиља родитељи морају да долазе у школу од једног до четири пута недељно. Постоји план подршке детету које је жртва и то раде психолози, педагози, одељенски старешина, помоћник директора заједно са родитељима жртве и родитеља онога који чини насиље, као и радионице које се раде на нивоу одељења или разреда. Разреди од четвртог до седмог су пресудни и када осетимо било шта, ми реагујемо одмах. Неке радионице радимо ради превентиве. Имамо добру сарадњу са МУП-ом Вождовац и град Београд. То су посебне службе које се тиме баве и они долазе и држе предавања. У септембру имамо предавања везана за саобраћај и безбедност наших ђака, а за ово што је унутар одељенске заједнице, вршњачко насиље, долазе из МУП-а и Центра за социјални рад. Кроз филмове, слајдове учимо, разговарамо о томе, причамо итд. Постоји час одељенског старешине, такође, врло битан где ученици једног одељења анализирају недељне и дневне активности и планирају разне активности везане за неку угроженост. Раде се анонимне анкете међу ученицима јер некад ученици неће или не могу да кажу и да признају. Врло смо посвећени томе јер је такво време да сваког дана се догоди нека ситуација, а ми смо већ толико вешти да препознамо у првом минуту о чему се ради. Често су нама везане руке у школама јер родитељи апсолутно верују својој деци и онда ми уграђујемо камере. Родитељи не верују да је њихово дете разбило прозор или гађало каменом друга или да је из чиста мира поломило таблу или потпуно нову корпу за отпатке, а то су инциденти који се највише везују за седми и осми разред. Родитељ мора да има поверења у школу, учитеља и наставнике, јер ако га нема, у старту ће бити неспоразума. Имамо велики проблем - опструкцију родитеља који немају поверење у школу јер они гледају само из свог угла, долазе са одређеним предрасудама. Нису били на часу, нити знају шта се дешавало, али потпуно верују свом детету.

Б.Ј: Да ли у школи има ученика који су жртве породичног насиља? Какав је однос према том ученику, како се поступа?

О.Д: Када осетимо нешто тако, ми се обратимо Центру за социјални рад. Имали смо пар ситуација где су се деца чудно понашала. Ми нисмо могли да било шта докажемо, нити нам се дете пожалило, нити смо имали видне последице. Такође, ми немамо то право да прегледамо децу кад долазе у школу, али смо осетили да нешто није у реду, јер постоје индикатори. То смо, углавном, упућивали Центру за социјални рад, односно, скретали смо пажњу да они виде, да оду код те породице кући да обаве разговор због самог понашања детета које је указивало да се нешто догађа. Често смо добијали одговоре да је хармонична породица, иако нам комшије кажу другачије, друга деца и њихови родитељи другачије, али понављам, није наше да се бавимо тиме, него само да укажемо на евентуални проблем који настаје у породици која није функционална.

Наша деца, то је наша старост. Правилан одгој – наша је срећна будућност. Лош одгој – наша будућа несрећа, наше сузе, наша кривица пред другим људима и пред читавом земљом.

Антон Макаренко

Б.Ј: Да ли су та деца дискриминисана од друге деце?

О.Д: Не, најчешће је обрнуто. Они често буду дискриминатори да би доказали неке нешто. Често су управо они вође јер су негде ускраћени љубављу, пажњом. Да би скренули пажњу на себе, праве проблеме било какве, а то се на часу види као из авиона.

*То је наша стварност.
Мораш бити спреман да
препознаш опасност и да се
склониш, помериш се, тражећи
интелигентно решење.*

Б.Ј: Када говоримо о спречавању насиља да ли је сваки спорт добар за развијање ненасилних особина?

О.Д: Јесте. Сваки спорт, по дифолту, требало би да носи етичку ствар зато што сваки спорт има правила која су јасно дефинисана. Постоје писана и неписана правила, али ни у једном спорту нема, ни писаних ни

неписаних правила, која као подразумевајућу ствар имају понижавање противника, унижавање, повређивање. Управо обрнуто и то је чувени фер плеј, витештво, пружање руке ривалу, такмацу. Признавање да је неко бољи у том моменту. Кад изгубите, треба да пружите руку, честитате и идете даље, и, што је јако битно, заборавите то. Нема много уживања ни у победи. Ви славите то вече, сутрадан се спремате за ново такмичење. Идете даље, такав је живот. У сваком спорту оно основно је да без вежби и свакодневног тренинга нема успеха, све треба да се заслужи. Е, сад, имате, наравно, злоупотребе.

Б.Ј: Да ли је добро женско дете учити борилачким спортовима да би знало да се одбрани?

О.Д: Да, добро питање. Борилачке вештине су добре у развоју детета јер развијају самоконтролу, самопоштовање, однос сам са собом. У току одрастања свако треба да прође бар једну годину у каратеу или цудоу. Моја најстарија ћерка је била у цудоу шест месеци. Говоримо о јако нежном створењу, не знам ни како сам је уписао, али је она имала циљ да научи колут напред, стој на шакама и кад је то урадила, престала је. Опет, цудо је леп спорт где нема удараца. Тренирао сам на факултету и највише заволео управо цудо од свих борилачких спортова зато што ви користећи туђу снагу савладавате противника који је јачи од вас. Ако вас он гура, ви га вучете, ако вас он

вуче, ви га гурате и уз одређене технике ви га само бацате, савладавате, а то није само спорт, већ начин размишљања. Тако је и у животу.

Дете је онакво , какав је и брак.

Владета Јеротић

Требало би да радимо на томе да буду сви спремни, то је у ствари суштина, да сви буду спремни на разне врсте агресивности. У таквом времену живимо и то се претаче на нас лично. То је тешко и увек се изненадим, једноставно, не смеш да будеш затечен. То је наша стварност. Мораш бити спреман да препознаш опасност и да се склониш, помериш се, тражећи интелигентно решење.

Разговор обавила : Биљана Јаковљевић

ПСИХОЛОШКИ КУТАК

...КАКО ЈЕ ТЕШКО ПОВЕЗАТИ ДЕЦУ СА НАСИЉЕМ, КАО ШТО ЈЕ НЕСПОЈИВО ЗАМИСЛИТИ АЊЕЛЕ У РАТУ...

Дете које трпи породично, често трпи и школско насиље.

Одговор на ову констатацију био би да је у питању **феномен заразног дејства насиља**, које се прелива са породице, као јединице друштва, на ткива у школи.

Ово је свакако мисао и чињеница која пара све шавове који нас држе у низу, поређане једне уз друге, у историјском везу..

Зашто је насиље саставни део одрастања у овом времену, да ли је то симптом друштва и да ли ће проћи или остаје као хронична болест нове генерације?

Насиље је емотивна освета особи која је мета беса, љутње, а како се врши избор фигуре која покреће агресију, то зависи од саме личности насилника.

Обично под вршњачким насиљем претпостављамо да се дешава у самој школи, па се можемо запитати, треба ли га посматрати као школско насиље или нешто шире. Насиљем се зову батине и вређања, краткотрајне епизоде које се понављају.

Интересантно је да у школи као установи срећемо дуготрајно понижавање, спектар свих облика и врста насиља. Такође и у породици видимо да је учестала појава конфликта, која се преносе на све чланове и узима маха у свим срединама, а како попуштају кочнице родитеља, тако се и деца све теже заустављају у контроли својих импулса.

У светским законима дефинисано је и казном одређено неколико видова насиља, у различитим појавним облицима. Вербално насиље је кад је дете предмет исмевања, називање погрдним именима, добацивања, ругања, вређања, а и родитељи и деца могу бити инвентивни у оваквим "креативним" облицима вербалног саобраћаја. Физичко насиље се односи на ударање, шамарање, гурање, отимање и уништавање ствари. Ранијих година је углавном било типично за дечаке, али се, нажалост, све чешће јавља и код девојчица.

ДЕТЕ КОЈЕ ТРПИ НАСИЉЕ

Постоје извесне особине које карактеришу сваку од наведених група облика насиља. Потенцијална жртва насиља јесте дете које је потчињено, повучено, интровертно, са ниским самопоштовањем. Овакво дете ће и на најбезазленије опаске реаговати плачем, повлачењем, изоловањем од друштва, или у породици. Плашљиво, тихо и повучено дете често је мета оних који воле да своју надмоћ демонстрирају над слабијима, било физичку или психичку.

„Страхови“, Драгана Симић

Деца која трпе насиље у породици имају осећај стида и кривице у већој мери него остали, ниско самопоуздање и лошу слику о себи, самопоражавајуће мисли и тиме су самоизолована из друштва, игнорисана од стране другова, трпе оговарање и о њима измишљају разне лажи и трачеве, тако да постају жртве социјалног насиља.

Психичко и емоционално насиље је веома раширено и обухвата безброј различитих видова, који су плод маште насилника, али су уобичајени претећи погледи, повишен тон, негодујућа мимика, гримасе, нежељени коментари, изнуђивање новца, уцењивање, претње и застрашивања, постављање на друштвеним мрежама неумесних примедби или фотографија.

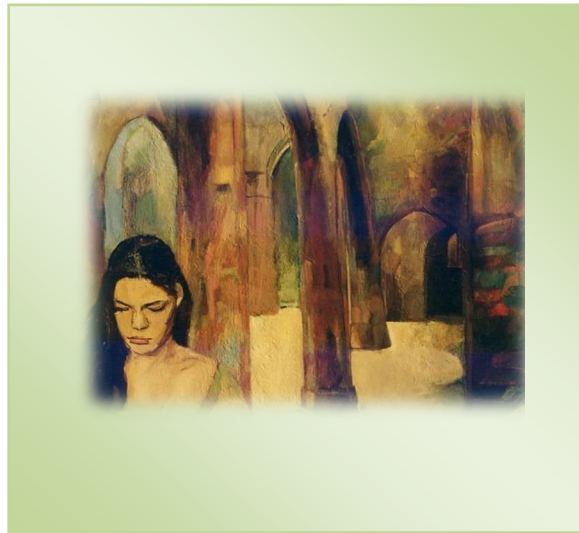
Пошаст интернета јесте и злоупотреба фотографија и видео снимака деце. Интернет је веома незахвалан медиј и у недостатку одговарајуће цензуре, приватност сваког корисника је у ризику да буде нападнута, а једина је заштита у реалном животу, учвршћењем нормалних образаца понашања.

Родитељи треба да знају која је мера постављања садржаја на интернет, како својих тако и дејих фотографија, клипова и објава, јер деца расту, а на интернету све остаје.

Сексуално насиље је дефинисано као нежељено и непримерено додиривање интимних делова тела, изнуђивање сексуалних услуга, принуда на сексуални чин. Нажалост, видели смо да и у породицама постоје овакве патолошке појаве, а тиме је нарушено ментално здравље трансгенерација.. У школама је овај облик насиља све учесталији, а за то се изричу све оштрије казне.

Важно је рећи да одређени облик насиља ретко иде сам, увек се захуктава и поприма вишеструке облике, који додатно компликују живот свакој страни сукоба.

Родитељи не би смели бити незаинтересовани. Морају имати већи увид у понашање и расположење своје деце. Уколико сте приметили да је ваше дете повученије него иначе, слабо једе, раздражљиво је, лоше спава и буди се вриштећи или мокрећи у кревет, крајње је време да поразговарате и сазнате шта се дешава са њим.

„Марија Магдалена“, професор Драгољуб Јовичић

Емоционална тензија која влада у породици и конфликти, чине да се емоције потискују и избијају као појава ноћног мокрења, или нервозних навика, као што је грицање ноктију, сисање палца, увртање косе, чешање или тикови, осипи по кожи, алопеција, чести падови имунитета. Јако трзање на изненадне звуке, мењање маршуте одласка или враћања из школе, кашњење у школу, модрице по телу могу такође бити показатељи да се над вашим дететом врши неки облик насиља. Сталне главобоље, болови у стомаку, уколико нису изговори за писмене вежбе, могу бити алармантни сигнали. Нестанак личних ствари и већи захтеви за џепарац могу значити изнуђивање новца. Наравно, ако искључите могућност да је пубертетлија почео да пуши или конзумира неку психоактивну супстанцу.

Једно од облика насиља је обраћање путем друштвених мрежа. Технологија је дала нову димензију, тако што олакшава прелаз са идеје на активност, али није поставила границу од употребе до злоупотребе. Поставља се питање у каквој позицији је девојчица која је снимала злостављање мобилним телефоном? Да ли је посматрати као једну од насилница или као жртву којој је забрањено?

Важно је скренути пажњу да само место на коме се чин насиља догађа није пресудно важно...

НАСИЉЕ У ШКОЛАМА

Вести о школском насиљу се константно појављују у медијима. Стиче се утисак да смо последњих година суочени са случајевима насиља бруталнијег но икада раније. Запажено је у пракси да у томе учествују све млађа деца, о чему може посведочити само неколико вести објављених у штампи протекле године.

Да бисмо дефинисали школско насиље, морамо дефинисати насиље уопште, да бисмо разматрали теорије о пореклу и одржавању насиља у школи. И како се оно мења, морамо размотрити генералне теорије о настанку и развоју агресивности.

Како бисмо проценили важност школских фактора, морамо их ситуирати унутар породичне мреже у којој живи дете. Породица даје свој одраз кроз огледало свог детета у школском систему, те као таква добија повратну информацију, али је не прихвата и често дисфункционлане породице улазе у сукоб са школским кадровима, не прихватајући њихове сугестије или примедбе на рачун понашања детета, те оно постаје пион који покрећу две стране.

Дете које трпи породично, често трпи и школско насиље. Одговор на ову констатацију био би да је у питању феномен заразног дејства насиља, које се прелива са породице као јединице друштва, на ткива у школи. Одговор је довољан да покрива највећи део онога што подразумевамо под систематским насиљем, а као такво, заслужује и „систематски преглед“ породице као основе друштвеног организма. Оздравимо породице од токсина, циљ је наш!

Снежана Репач, психолог

ЗАКОНСКИ КУТАК

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ – ПРАВНИ ОКВИР

Вршњачко насиље, поред физичког, може бити и вербално и ту спадају:

увреде, претње, исмевање, ругање, као и изнуђивање новца или драгоцених предмета.

Дефинисање вршњачког насиља представља сваки облик понашања који има за циљ намерно повређивање и наношења бола било којој другој особи, било психичког или физичког.

Данас се много више зна о вршњачком насиљу, његова дефиниција није тако једноставна и не постоји јединствена дефиниција вршњачког насиља. Можемо рећи да је то врста агресивног понашања, агесија се обично дефинише као понашање са намером да другом нанесе штету.

Вршњачко насиље се може дефинисати на следећи начин – учестале агресивне радње против особе или особа која не може/не могу лако да се брани и сачињавају је четири елемента:

1. Наношење штете некој особи или да је извесно да ће се нанети штета некоме;
2. Врши се са намером да се некоме нанесе штета;
3. Понавља се током извесног временског периода;

4. Однос снага је неједнак, тако да се жртва не може лако бранити.

Свакако да је најочигледнија врста вршњачког насиља – физичко насиље, где једно дете удара, гура или шутира друго, најчешће мање или млађе дете. Физичко насиље је такође и уништење туђих ствари као што је гурање клупа у школи, бацање ташни, књига или других предмета – и представља чин застрашивања.

Вршњачко насиље може бити и вербално и ту спадају: увреде, претње, исмевање, ругање, као и изнуђивање новца или драгоцених предмета.

Под вид насиља може се подвести и сплеткарење, ширење ружних коментара о некоме или уверавање друге деце да се не друже са одређеним дететом или децом, односно, намерно искључивање из друштва и учестало ширење клевета.

Институција која у решавању оваквих облика вршњачког насиља је кључна – је Центар за социјални рад. Запослени у тим установама треба да поступају по пријави за насиље и предузму све мере из своје надлежности како би се пријава даље процесуирала.

Здравствене установе дужне су да пруже одговарајућу медицинску помоћ, негу и збрињавање за особе које су претрпеле насиље. По службеној дужности, здравствени радници су у обавези да случајеве насиља пријаве полицији и тужилаштву.

КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЕТЕТА И ПОСЕБНИ ПРОТОКОЛ ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ И УЧЕНИКА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА У ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИМ УСТАНОВАМА

Сви облици насиља, злостављања, злоупотреба и занемаривања деце којима се угрожава или нарушава физички, психички или морални интегритет личности детета, представљају повреду једног од основних права детета наведених у *Конвенцији Уједињених нација о правима детета*, а то је:

Право на живот;
Право на опстанак;
Право на развој.

Вршњачко насиље најчешће се дешава у школи и то у време одмора у учионици, на ходнику или у школском дворишту.

По правилу, у тим ситуацијама, ОДРАСЛИ НИСУ ПРИСУТНИ.

Ратификацијом Конвенције о правима детета, држава се обавезала да ће заштити децу од:

1. Физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања;
2. Свих облика сексуалног злостављања или искоришћавања;
3. Отмице и трговине децом;
4. Свих других облика искоришћавања, односно, експлоатације, штетних по било који вид дететове добробити;
5. Нехуманих понижавајућих поступака и кажњавања.

У складу са међународним документом, Министарство просвете Републике Србије објавило је *Посебан протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама*:

„Насиље се одражава на целокупан развој и живот детета, без обзира на облик и место дешавања. У данашњим условима тешко је предвидети када и где ће се насиље догодити, ко су могући

учесници и какве ће бити последице. Приоритетни задаци установа које се баве образовањем и васпитањем деце и младих су да утичу на формирање ставова о неприхватљивости оваквог вида понашања, као и развијање толеранције, разумевања и прихватање различитости.“

Посебни протокол намењен је директорима, наставницима, васпитачима, стручним сарадницима, ненаставном особљу, деци и ученицима, родитељима, представницима локалне заједнице, као и другим релевантним институцијама које су укључене у превенцију и решавање проблема насиља. Његово коришћење треба да допринесе стварању услова за несметан развој и учење деце и младих и да омогући квалитетан рад у образовно - васпитним установама.

Посебни протокол је ОБАВЕЗУЈУЋИ за све који учествују у животу и раду образовно – васпитне установе и дома ученика, намењен је деци, ученицима и васпитачима, наставницима, директорима, стручним сарадницима, помоћном и административном особљу, родитељима, старатељима и представницима локалне заједнице.

„Acta“ , Професор Драгољуб Јовичић

ШКОЛА ТРЕБА БИТИ – БЕЗБЕДНА И ПОДСТИЦАЈНА СРЕДИНА ЗА СВУ ДЕЦУ И УЧЕНИКЕ

Свако дете има право да расте без било каквог облика насиља. Ово право дете стиче рођењем и гарантује га Конвенција о правима детета. Нико, ни дете, ни одрасла особа не смеју да се насилно понашају у школи. За такво, насилно понашање Законом су прописане казне.

Потоји више различитих класификација насиља у законском оквиру, а које се тиче деце: физичко, вербално, емоционално, социјално, сексуално насиље, насиље путем нових технологија, злоупотреба деце, занемаривање и експлоатација.

Вршњачко насиље најчешће се дешава у школи и то у време одмора у учионици, на ходнику или у школском дворишту. По правилу, у тим ситуацијама, одрасли нису присутни. Насиље међу вршњацима се дешава, такође и пре почетка наставе или по завршетку, на путу у школу или по повратку кући. Школска дворишта и игралишта су места на којима деца проводе своје слободно време и често су места где се дешава вршњачко насиље.

Након трепљења насиља у и ван школе, Алекса Јанковић из Ниша, одузео је себи живот скочивши са трећег спрата, 10. маја 2011. године. На иницијативу његових родитеља, предложено је усвајање **Алексиног закона** који би требало да спречи сличне догађаје.

Последице насиља су многоструке:

- Због злостављања у школи, чак 7% деце остаје код куће.
- Деца која трпе овај вид насиља, трпе такође и изолованост вршњака, јер се они не желе дружити са онима који су неомиљени, злостављани, најчешће из страха – исто се може и њима догодити.
- Изложеност насиљу у школи доводи до ниског самопоштовања и депресије, а ти се проблеми могу наставити и у одраслом добу.

- Више од 60% оних који су у школском добу процењени као насилници, до 24. године је имало бар једно кривично дело.

Чланак написала адвокатица Снежана Живановић, Правни тим Удружења Хајр

ЗАКОН И ПРАКСА – АЛЕКСИН ЗАКОН

Наука покушава доказати порекло агресивности комбинујући је са урођеним инстинктима као „Импулс који има квалитет инстинкта“ (С.Фројд) или као „Врсту реакције или понашања, која настаје услед деловања штетног стимулуса или другог спољног надражаја“ (Бус), а трећи је сматрају „манифестацијом воље за моћи и доминацијом“ (Адлер). У сваком случају, агесија рађа насиље и различите типове истог, а сам закон и његова примењивост у пракси главни су показатељи да ли одређено друштво подстиче или спутава ту агесију. Колико је важна снага закона, и његова ЕФИКАСНА И БРЗА примена у пракси говори слика савременог друштва у коме се као нови феномен јавља насиље у његовим различитим облицима. Треба истаћи - свака жртва насиља је заправо жртва неприлагођене агесије са којом се сви рађамо и спољних околности (систем). Колико је то тачно, говоре чињенице да је до сада вођено око деветнаест хиљада ратова кроз људску историју и да се и данас још увек воде и да те ратове свакако прате и различите врсте насиља, првенствено породичног, из којег настаје и свако друго.

Агесија рађа насиље и различите типове истог, а сам закон и његова примењивост у пракси главни су показатељи да ли одређено друштво подстиче или спутава ту агесију. Колико је важна снага закона и његова ЕФИКАСНА И БРЗА примена у пракси говори слика савременог друштва у коме се као нови феномен јавља насиље у његовим различитим облицима.

Када се говори о вршњачком насиљу, неоспорно је да постоје закони и протоколи у установама, али је питање – која је снага и ефикасност мера које изриче образовно - васпитна установа и да ли је неопходно увести нове, ефикасније и брже, па чак и **тренутне мере** када је у питању физичко/психичко здравље ученика који трпе насиље од вршњака, или чак у екстремнијим случајевима – када је њихов живот угрожен.

Познат је случај Алексе Јанковића, дечака који је себи у четрнаестој години одузео живот, након осмомесечног физичког и психичког злостављања од стране седам дечака из школе. (Поломљена нога, потрес мозга, посттрауматски стрес). Његови родитељи учинили су све што су могли – обраћали су се Школској управи Ниш, Просветној инспекцији, Министарству просвете, Групи за сузбијање малолетничке деликвенције ПУ Ниш. У томе је пролазило време, а сама школа на челу са директорком Сузаном Поповић предузела је следеће кораке: обавестила је полицију, обезбедила је приправника којег су ПЛАЋАЛИ РОДИТЕЉИ да „штити“ дечака у школи и покренут је васпитно-дисциплински поступак **против само једног дечака од седморице** (који је био вођа групе). Појачан васпитни надзор је завршен 28. марта 2011. године као „успешан“, док је дечак Алекса Ј. добио те задње батине 26. марта. **Питање је, како је поступак могао бити успешан и потпун, ако два дана пре окончања самог поступка, дечак опет добија батине и како је био потпун, ако у склопу те мере, нису били присутни сви насилници (преосталих шест дечака).**

У налазима психолога и неуропсихијатара код којих је дечак због последица насиља ишао, наведено је да је „узнемирен, анксиозан и субдепресивно расположе“н, што је дефинитивно утицало да себи одузме живот, скочивши са трећег спрата у мају 2011. године. То је покренуло његове родитеље у борби за ПРАВА ДЕЦЕ, на тему вршњачког насиља, и изродило је документ који обухвата различите измене у законима на тему вршњачког насиља „Нацрт Алексиног закона“, а насталог првенствено из праксе и личног искуства, као и искуства других родитеља у сличним случајевима.

Што се тиче овог случаја, школа је кажњена (у судском поступку) са 560.000 динара због „пропуштања дужног надзора“ и то је максимална казна, без олакшавајућих околности, чиме је школа „Сретен Младеновић Мика“ из Ниша постала прва и једина школа осуђена за ово дело у историји нашег правосуђа. Бивша директорка Сузана Поповић осуђена је на максималну казну од 50.000 динара, а пред крај поступка поднела је оставку на месту директорке школе, како би сачувала место у просвети, **где и данас ради са децом**, као професорка Енглеског језика и библиотекар, без обзира на наведени случај и њену надлежност у истом. **Од седморо малолетника који су вршили насиље кажњено је само троје** и то једном васпитном мером – појачани надзор Центра за социјални рад. Сам Алексин закон, за који су се родитељи дечака борили уз сарадњу адвоката и студената није усвојен у комплетној форми, тек један његов део и не под тим називом.

У правилнику о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (46/2019 и 104/2020-46) истиче се као најзначајније да - **У свим поступцима који се тичу детета приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета.**

Ради компарације и основних информација навешћу следеће значајне ставке из самог протокола: Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања; формирање тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања (одређује га директор из реда запослених – наставници, секретар, стручни сарадник уз могуће учешће локалне заједнице, родитеља, ученика) и дисциплинске мере.

Само насиље сврстава се у три нивоа и сходно томе изричу се различите мере:

1. Први ниво - реагује одељенски старешина са родитељем, децом. Мера – појачан васпитни рад.

Питање је, у данашње време, када нација постаје све агресивнија, а у њој и деца као део те нације (у крајњој инстанци и слика света је тренутно зарађена), како решити проблем насиља међу децом? Као адекватно решење чини се неопходан одговарајући (полицијски) надзор у току трајања наставе у две смене.

2. Други ниво - реагује одељенски старешина са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором и уз учешће родитеља. Мера – појачан васпитни рад. Уколико нема ефекта, покреће се васпитно-дисциплински поступак (рок за подношење је 30 дана од дана повреде права), (Закон о основама мера васпитања и образовања, Васпитно - дисциплински поступак, члан 85).

3. Трећи ниво – реагује директор са тимом за заштиту (у року од 24 сата), уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Формира се „план заштите који се сачињава за конкретну ситуацију када су у питању други и трећи ниво насиља. Извршиоци насиља ученици старости до 14 година не могу кривично одговарати, те нема ни кривичног поступка, примењују се искључиво мере из надлежности образовно-васпитног система, здравственог система и система социјалне заштите. У раду са учеником до 14 година родитељ има обавезу да се укључи у појачан, односно, по интензитету примерен потребама ученика васпитни рад.

Мере које дефинише *Закон о основама мера васпитања и образовања*, (Васпитне и васпитно-дисциплинске мере и правна заштита ученика, Члан 86.), а спроводи образовно-васпитна установа:

1. опомена;
2. укор одељенског старешине, Наставничког већа или директора;
3. премештај ученика у другу Основну школу на основу одлуке Наставничког већа и то само од петог до осмог разреда (неопходна је сагласност школе у коју прелази);
4. искључење из средње школе;
5. Мера која изриче друштвено-корисни, односно, хуманитарни рад у просторијама или ван просторија школе (под надзором).

Много се тога променило од трагичне смрти дечака, који је дуготрајно трпео насиље, пријављивао исто без адекватног одговора установе, која на првом месту треба да се бави васпитањем и образовањем деце укључујући и мере које то омогућавају.

У годинама које су следиле, тачније 2019. године, потом и 2020. године, дошло је до промена у овом пољу, али не и у статистици која је у константном порасту. Тако су познати случајеви (према медијским извештајима) који су следили – дечак, ученик седмог разреда из Пожаревца, силовао је друга из клупе. Мере које су уследиле су ЧЕТВОРКА из владања и премештање у друго одељење. У Прокупљу је ученик ученику сломио вилицу усред учионице, док су у другој учионици дечака скинули голог, умазали га изметом и закључали у тоалет. Групно насиље (група од три вршњака, насилника) над дечаком у Краљеву, учеником средње школе и, на крају, туча девојчица у Сремској Митровици које су готово изазвале „масовну тучу” у школском дворишту. Ово су само поједини случајеви, а има их на стотине.

Држава у којој насиље и појединци остају некажњени, завршиће у дубокој тами.

Софокло

Како је наведено на почетку овог чланка – „спољни фактори“ могу утицати на повећање интензитета агресије, а како смо ми послератна држава, која је била под санкцијама, нестабилних политичких токова и дефинитивно у врло напетој ситуацији – економској, политичкој и на сваком другом пољу – јасно је да ће насиље, па и вршњачко, у наредном периоду расти.

Значајно је сагледати задњу ситуацију (туча у школском дворишту која је могла постати МАСОВНА) и запитати се, где су ту наставници и где је ту полиција? **Зашто међу толико деце (у време пораста конфликта) не постоји бар по један полицајац за сваку школу?**

АЛЕКСИН ЗАКОН – СМЕРНИЦЕ ЗА ПОЗИТИВНУ ИЗМЕНУ ЗАКОНА

Даља питања остају да се поставе - шта то Алексин закон представља, као допуна већ постојећим законима и протоколима, а да још увек није прихваћено и имплементирано у наш закон, а по питању заштите деце од насиља, злостављања од стране вршњака и занемаривања од стране надлежних лица и родитеља.

Предлог да се уведе суспензија као вид дисциплинске мере у случају теже повреде обавезе ученика, исто тако као хитна мера која се уводи након што се десило насиље трећег степена, како би се одвојило насилно дете или деца (група деце) од детета које трпи насиље.

Оно што је предложено у самом нацрту Алексиног закона, првенствено је рађено у интересу детета, из личног искуства појединаца и уз добро знање правног тима, а ради заштите детета од сваког облика насиља, увођењем ПРОФЕСИОНАЛНИХ ЛИЦА у програм рада са таквом децом, Увођењем АДЕКВАТНИХ МЕРА И АДЕКВАТНИХ САНКЦИЈА у случајевима

занемаривања детета од стране одговорних лица у образовно-васпитној установи и породици, а најзначајнија је свакако : **УСТАНОВЉАВАЊЕ НЕЗАВИСНОГ ОРГАНА СА ЕКСЛУЗИВНОМ КОМПЕТЕНЦИЈОМ ПРЕВЕНЦИЈЕ/БОРБЕ ПРОТИВ НАСИЉА.**

Навешћемо најзначајније предлоге:

1. Уместо да Заштитник права детета има високу стручну спрему друштвеног смера стоји - Висока стручна спрема и то правни факултет или факултет друштвено-хуманистичког усмерења (У друштвене науке сврстава се нпр. Економија и питање је колико је то „стручно“, јер се овде не ради о економским односима, већ праву, закону, психо-социјалним, образовно-васпитним односима итд.), а слично се тиче и заменика Заштитника права детета (Захтева се стручност, професија, искуство у том пољу).

2. Увођење нове васпитно-дисциплинске мере: Суспензија ученика (удаљавање ученика у одређеном временском трајању). Подразумева се и премештај ученика без обзира на разред у другу основну школу, ако је ученик по основу суспензије био суспендован 30 радних дана и то се чини без сагласности родитеља. Овим се предлаже суспензија као вид дисциплинске мере у случају теже повреде обавезе ученика (требало би бити хитна мера), требало би да се брзо спроводи након самог немилог догађаја, када и треба одвојити насилно дете од детета које трпи насиље. Уколико све мере не функционишу, па се пређе предложени број суспензија, претпоставља се да та средина (та одређена школа) нема могућност да поправи понашање детета – насилника и да то дете, треба бити премештено. Поента ове мере је вишеструка: Проблем девијантног понашања детета-насилника пребацује се на родитеље, хранитеље итд, на саму породицу и уклања са плећа детета или деце који би његовим останком трпели насиље. Проблем се решава ван установе (јер такви проблеми ретко настају у самој установи, најчешће у породици из које дете-насилник долази), а такође и наставно особље у миру може радити са ученицима, без ометања инцидентима и у стабилном окружењу.

Деца нипошто нису блажена. Она су способна да осећају многе сукобе, растрзаност и патњу.

Херман Хесе

Неопходно је да се заштитом деце у школи баве стручни тимови – адвокати и особе из друштвено-хуманог усмерења (Висока стручна спрема)

3. Уговор о понашању је такође интересантна мера за мање прекршаје и представља уговор управо о томе – кориговању понашања и то у одређеном временском року. Верује се, са психолошког аспекта, да то може бити можда и врло позитивна мера у васпитном систему школе, у коме свакако сарађују родитељи и стручне службе.

4. Увођење новчаних казни за „незаинтересоване“ родитеље који се не одазивају позивима установе, поготово по питању инцидената у којима је њихово дете учесник, вођа итд.

5. Построжавање одговорности директора установе у случајевима пропуштања реаговања на случајеве вршњачког насиља, те да се ЛИЦЕНЦА ОДУЗМЕ директору установе:

- * Који није адекватно, на време реаговао;
- * Није обавестио надлежне органе у одговарајућем року;
- * Није прописао мере, те је наступила штета, тешка телесна повреда или чак смрт.

У овом случају подношење оставке, такође не треба спречити да се особи у току чије се дужности то десило, не одузме лиценца (попут случаја Директорке школе у Нишу, која је прибегла таквој тактици и данас ради са децом као професор енглеског језика).

6. Трајно одузимање лиценце васпитачу, наставнику, стручном сараднику – у случају кршења већ наведених права, протокола и обавеза које проистичу из истих. Ово је значајно, јер образовно-просветни је задатак од изузетне важности и пропуста у том пољу не треба бити или бар јако мало и дефинитивно, мањег интезитета.

ЗАКЉУЧАК

Овде бих се вратила на сам почетак чланка, на појам агресивности. Знамо да је ту, да нас прати и да је неизбежан – како у унутрашњим, тако и у спољним околностима. Очигледно је да су спољне околности изузетно узнемиравајуће, те да се агресија у људима, а исто тако и у деци све више уочава у свакодневном понашању.

Вековима уназад, закон и санкције које тај закон прописују ограничавали су насиље. Питање је, у данашње време, када нација постаје све агресивнија, а у њој и деца као део те нације (у крајњој инстанци и слика света је тренутно зараћена), како решити проблем насиља међу децом? Као адекватно решење чини се неопходан одговарајући (полицијски) надзор у току трајања наставе у две смене, а исто тако и оно на шта указује Алексин закон – одговарајуће мере, тренутне мере, Тим сачињен од СТРУЧЊАКА и, на крају, одузимање лиценце онима који нису реаговали, а у обавези су да реагују. Закључује се, иако нису реаговали, били су учесници – јер не спречавајући, дозволили су да се закон крши и насиље (попут епидемије) шири и подстиче међу децом и у школи.

Чланак написао, Драгана Симић

АНА БОЛЕН

НАСИЉЕ НА ВИСОКОМ
НИВОУ

Хенрик VIII:

"Моја прва жена је умрла
јер је појела отровне
гљиве. Друга жена је
преминула јер је,
такођер, јела отровне
гљиве... Трећу сам удавио
. . .

Племкиња

Љубавница

Супруга

Краљица

Мајка

Одбачена

Убијена

Када говоримо о насиљу над женама, поставља се питање: „Како то да вољена и уздизана жена, мајка заједничке деце, постане непријатељ, омражена и, напослетку, убијена?“

Један од најизразитијих примера у историји насиља над женама је личност Ане Болен, енглеске краљице (1533 - 1536), супруге краља Хенрика VIII Тјудора, најокрутнијег владара Енглеске.

Ана Болен је рођена 1507. године у богатој и утицајној породици чији су чланови били блиски двору и постављани на високе државне положаје.

Тако је и Ана дошла у службу краљице Катарине Арагонске 1522. године, када је имала петнаест година. Краљу Хенрију је запала за око 1525.године и био је очаран са петнаест година млађом Аном, лудо заљубљен.

Међутим, Ана је одбила да му буде љубавница. Краљ Хенри, навикнут да има све што пожели, тешко је подносио одбијање и то је још више распалило његове страсти. У својој великој љубави и опседнутости, краљ јој је слао љубавна писма и поклоне не би ли је освојио. О његовој љубави сведочи писмо из 1528. године, пуно нежних осећања које је насловио: „За Ану Болен, моју господарицу и пријатељицу“, а потписао „Твој слуга и пријатељ, Хенри.“

Портрет Ане Болен

Хтео је да се њом ожени надајући се да ће му Ана родити сина и обезбедити наследника престола јер је са Катарином имао ћерку Марију. Већ 1526. године тражио је поништење брака од папе. Године 1531. краљица Катарина је пресељена у други замак, а Ана усељена у њене одаје. Ана је од краља добила титулу маркиз од Пембрука. Титула је била у мушком роду јер је дата Ани по личном праву.

Пошто разрешење брака није било одобрено, Хенри VIII, дотадашњи заштитник и бранилац католицизма, прекида све везе са Римом и уводи протестанску веру у Енглеску.

Томас Кранмер, нови надбискуп од Кентерберија, пријатељ породице Болен, прогласио је брак Хенрија и Катарине неважећим и након пет дана је обављено венчање Хенрија и Ане, прецизније - 28. маја 1533. године. У наредним данима племство се Ани заклињало на верност, а 1. јуна 1533. године, Ана је крунисана и помазана за краљицу Енглеске.

Крунисана је круном Светог Едварда Исповедника, која је сматрана светом реликвијом и коришћена само за крунисање монарха, док су краљице крунисане другим крунама.

У септембру 1533. родила се ћерка Елизабета, а након неколико побачаја и немогућности да краљу роди мушког потомка, пала је у краљеву немилост. Последњи

пут Ана је побацила мушко дете што је био и крај брака. Док се Ана опорављала од побачаја, Хенри се заинтересовао за Џејн Симор, дворску даму Ане Болен. Након тога, изражава жељу и да се растави од Ане.

И поред тога што је брак поништен и што је Хенри био слободан да склопи нови брак са Џејн Симор, за коју је веровао да ће му родити наследника, што се и обистинило, Ана је морала бити убијена. По измишљеној оптужници у више тачака: да је прељубница, да је имала инцест са рођеним братом, вештичарење јер је чинима натерала краља да је ожени и да је са својим љубавницима ковала заверу ради убиства краља, ухапшена је и одведена у кулу Тауер.

Ана је на формалном кратком суђењу осуђена на смрт. Она није једина краљица која је погубљена по налогу Хенрика VIII. Иста судбина је задесила и Кетрин Хауард, пету по реду Хенријеву жену.

У начину погубљења је краљ показао милост према некадашњој великој љубави. За дела за која је проглашена кривом предвиђена казна је била спаљивање на ломачи. Краљ се умилоставио, па није дозволио да је спале на ломачи, што је значило спорију, болнију и тежу смрт. Наредио је да Ана буде погубљена одрубљивањем главе мачем, а не секиром као обичан свет и да џелат буде искусан.

Чувар из Тауера је рекао да је пред смрт Ана била смирена и радосна. У обраћању пред погубљење Ана је имала најлепше речи о краљу, величала његову доброту и милост јер је то био једини начин да обезбеди сигуран живот својој ћерки.

Проглашена је најутицајнијом краљицом Енглеске јер је била повод раскида Енглеске са Римом, увођења протестантизма и оснивања Енглеске цркве. Промењена је вера државе и то је највећи преокрет у историји због једне жене.

Савременици су сматрали да је краљ Хенри VIII од свих шест својих супруга једино Ану заиста волео. Њен злочин је био што краљу није подарила сина.

Живот и смрт Ане Болен инспирација је био и остао, за многа уметничка дела. Написано је преко сто књига, снимљено двадесетак филмова, насликани портрети, испеване песме и испричане легенде.

У време обнове католицизма за владавине Марије Тјудор (1553-1558), Ана је проглашена за јеретика. Кад је Анина ћерка Елизабета I крунисана 1558. године, Ана је добила титулу великомученице и хероине енглеске реформације.

И данас је остало нешто из њене сторије, у фигуративном смислу - да је ишла срцем и изгубила главу.

Чланак написала - Биљана Јаковљевић

УДРУЖЕЊЕ ХАЈР- НАШИ КОНТАКТИ:

Уколико сте заинтересовани, да пишете за часопис, можете се јавити на следећи мејл: uznhajrkulturnitim@gmail.com; И телефон: 061 305 35 39

Уколико Вам је потребна помоћ, јер сте жртва насиља или су угрожена ваша људска права, можете се обратити на следеће адресе и телефоне:

Београд, Хајрија Рамадани – +381 64 482 95 99; uznhajr@gmail.com

Шид, Драгана Симић - +381 61 305 35 39; uznhajrsid@gmail.com

Аранђеловац, Ана Максић – uznhajrarandjelovac@gmail.com

Лајковац, Александра Пилиповић - uznhajrlajkovac@gmail.com

Трстеник - uznhajrtrstenik@gmail.com

Уколико желите да донирате или да се прикључите Удружењу из хуманитарних разлога – зато што желите да помогнете на неки начин, можете нам се обратити. Сваки вид помоћи прихватамо.

И на крају, будите као што назив нашег удружења „Хајр” каже :

Х- храбра
А- аутентична
Ј- јединствена
Р- равноправна

Х- храбар
А- аутентичан
Ј- јединствен
Р- равноправан